Verkostoja rakentamassa ja uutta oppimassa – retki 15.–16.11.2014

Eskolaan, Hiekkasärkille ja Alpuaan

Oulun Seudun Leaderin Yhteisöhautomo – hanke järjesti viimeisen opintoretken kylien aktiivitoimijoille. Retken tavoitteena oli tutustua kohteisiin, joissa kylän taloudellinen toiminta on edennyt jo pidemmälle. Taloudellisen toiminnan kehittäminen on kylien kehittämisen painopistealuetta tulevalla ohjelmakaudella Leader-ryhmissä.

Eskolan kylässä tutustuimme kylätoiminnan elinkaaren kautta saatuihin tuloksiin. Eskola on saanut Valtakunnan Vuoden kylä tunnustuksen vuonna 2001. Kylän asukasmäärä on noin 400 ja matkaa Kannukseen on 13 km. Kylä on ammentanut kehittämiseensä omia vahvuuksia ja hyödyntänyt kylän historiaa. Kylän historia on rakentunut valtion metsien hyödyntämiseen liittyneen ”Pikku radan” ympärille. Rata on purettu vuonna 1961. Tuolloin kylän väestömäärä puolittui ihmisten lähtiessä työn perässä muualle. Kylätoiminta alkoi kehittyä vastavoimana tapahtumille, jotka seurasivat suurta muutosta. Kehittämistoiminta oli aluksi kuntavetoista: veturitallista tehtiin kylätalo harrastuksia ja kokouksia varten. Yhteisöllisyyden kasvaessa kylän perinnettä ja historiaa alettiin kerätä ja kyläläiset tekivät tavaralahjoituksia. Saavutukset toivat mukanaan juhlaperinteen: ”Aina lopuksi juhlat”. Kylän toimintaperiaatteeksi on muodostunut seuraavat: itse valmistellaan, luvatut asiat toteutetaan ja rahoitus hankitaan ulkopuolelta, jos mahdollista tai sitten tehdään itse. Ryhmäkuvan taustalla oleva veturi on haettu 1990-luvun alussa Virosta, koska omia vetureita ei ollut säästetty. Veturin vaunut kunnostettiin alkuperäisistä. Apuna toimi Museorautatieyhdistyksen asiantuntija.

EU-aika toi hanketoiminnan ja kylätoiminta rekisteröityi. Ensimmäisenä hankkeena toteutettiin Leppilammen kylän kunnostussuunnitelma ja luontopolku. Kylästä Alatupa hankittiin kyläyhdistykselle vuonna 2005 ja se kunnostettiin ulkopuolelta. Muita toimia ovat mm. olleet pääsiäiskokko, Joululehti joka toinen vuosi, pikkuratavaellus, kyläkirja, juhlat, työnäytökset, teatteri. Varoja on hankittu periaatteella: ”se mitä saadaan myös käytetään”. Näytelmäperinne heräteltiin vuonna 2003. Käsikirjoittajana alusta lähtien on toiminut Arto Ojakangas. Kiinteä kesäteatteri tehtiin 2004 ja joka vuosi on tuotettu uusi näytelmä talkoilla. Vuosittain katsojia on ollut 3500–5000 ja esityksiä yli 10 sekä myyntiin on tehty dvd-taltiointi ja kerran äänilevy. Lisäksi on kuvattu kyläesittely-filmejä ja kolme elokuvaa sekä osallistuttu Kyläelokuvafestivaaleille.

Palvelutuotannossa teatterin lisäksi ovat mm. iltapäiväkerho, kirjasto, noin 10 kiinteistön kunnostus ja ylläpito, avustustoiminta, agilityrata, nuorten (15–20-vuotiaat) kesätyöllistäminen yhteistyössä kaupungin kanssa. Asuntotuotantoa on hoidettu vuodesta 2008 Eskolan Kehitys Oy:n kautta. Meneillään on kosteikon rakentaminen ovat uusimpia toimia. Palveluiden kehittämiseksi on vuonna 2013 laadittu Hyvinvointisuunnitelma, missä otetaan kantaa mitä palveluja kehitetään ja kuka ne tuottaa. Palvelujen tuottajaksi perustettiin vuonna 2013 Eskolan kyläpalvelu Oy. Muita toimijoita ovat kyläyhdistys, urheiluseura, metsästysseura ja Osuuskunta Neliapila. Eskolan kyläpalvelu Oy:n tuotto käytetään palvelujen tuottamiseen. Uusimpana toimena on ollut vuonna 2013 suljetun koulun hankinta ja päiväkotitoiminnan aloitus 2014, ruokapalvelu koululla. Uusimpana suunnitelmana ollaan toteuttamassa kotipalvelutyöntekijän palkkaamista. Uutta ohjelmakautta odottaa koulun remonttihanke, joka pitää sisällään lämpöenergia-hankkeen. Kannuksen kaupunki suhtautuu myönteisesti kylien hanketoimintaa. Yhteisesti keskusteltiin kuntien ja kylien yhteistyöstä eri paikoissa ja käytännöt vaihtelivat suuresti.

Hiekkasärkillä majoituimme Lokkilinnan ja illallisen yhteydessä esiteltiin omien kylien toimintaa ja ajatuksia päivän annista. Aamusella kokoonnuttiin saliin ja tutustuttiin materiaaleihin, joita on saatavina Leader-ryhmästä ja Suomen Kylätoiminta ry:stä sekä keskusteltiin viestintäasioista ja jaettiin Uutispuuro-hankkeen viestintäopasta ja Kalevan Yhteisö-sivun esite. Retkestä laaditaan juttu myös Kalevaan. Anita Sievänen esitteli Pohjois-Pohjanmaan Kylät ry:n toimintaa. Irja Ruokamo kertoi Hinku-hankkeesta, jolla tavoitellaan hiilineutraalia kuntaa Iihin. Kunta sitoutuu päästöjen vähentämiseen mm. poistamalla öljylämmityksen käyttöä ja toimimalla energiatehokkaammin. Uutta hanketta on suunniteltu Uusiutuvan energian käytön aktivoimiseksi. Hanke toteutuu useamman kunnan alueella ja se voi kohdistua myös kyliin. Keskusteltiin tuulivoimasta ja Pohjois-Iissä järjestettävästä *Energia-illasta*.

Kalajoen Tsasouna on vihitty käyttöön kesäkuussa 2014. Rukoushuoneen kannatusyhdistyksen puolesta Ari Keronen esitteli meille hankkeen taustoja ja kertoi tsasounan lyhyen historian ja toimintaperiaatteet. Saimme myös kirjan *Hirsi kerrallaan – Kalajoen Tsasouna kuvina*. Hanke oli alkanut keskustellusta kahden henkilön välillä. Kunnalta saatiin sopimuksella tontti käyttöön. Hankerahoitusprosessi alkoi paikallisen Leader-ryhmän kanssa ja siirtyi ELY-keskukseen. Rukoushuoneen toiminta on muotoutunut lyhyen käyttöhistorian aikana seuraavanlaiseksi: viikoittainen avoinna talvella ainakin kerran, kesällä joka päivä, liturgia harvoin, satamayhteistyötä, päivystys on talkootyötä. 16.12.2014 on Kauneimmat joululaulut – tapahtuma ja 9.5.2015 praasniekka. Rukoushuone toimii ekumeenisesti ja siellä pidetään myös luterilaisia ja maallikkohartauksia, siunaukset ovat mahdollisia ja samoin vuokraus eri tarkoituksiin. Hankkeen suurimmasta rahoitusosuudesta vastasi ELY (50 %) ja muu osuus on muodostunut yksityisistä lahjoituksista ja keräyksistä. Piha-alueet kunnostetaan kesällä 2015 ja sisustus on seuraava hanke.

Alpuan kylässä meidät vastaanottivat Alpuan kyläyhdistyksen ja Alpuan Kehityksen edustajat Timo Rankinen ja Asko Karhunen. Alpua on 450 asukkaan kylä Malmitien varressa. Lampinsaaren kaivoksen toiminnan lakattua naapurikylän väkimäärä hieman pieneni. Kylän palveluja ovat kauppa, joka avasi ovet maaliskuussa 2014, yksityinen päiväkoti, valaistut ladut, postipalvelut kaupassa ja pankkipalvelu kerran viikossa, pianopiiri ja kirjastoauto. Kylässä on 17 tilaa sekä muita työpaikkoja tarjoaa Lumiahon yritykset. Yhdistystoiminta on aktiivista ja talkootyötä tehdään paljon. Kylätoiminta rekisteröityi vuonna 1998, jotta EU-rahoituksen hakeminen mahdollistuisi: sen jälkeen on osallistuttu Vihannin kyläprojektiin 2001, Kinttupolku-hankkeeseen 2012–2014 (sis. kyliä yhdistävä reitti infotauluineen), Energianomavaraiset kylät 2013–2014, mikä jatkuu edelleen vuoden 2015 alkuun. Kehittämistoimintaa ohjataan jatkossa opetustoiminnan uudelleen käynnistämiseen 1.-2. luokka-asteen koululaisille, koulurakennuksen toiminnan palvelukeskukseksi kehittämiseen sekä kyläkaavan aikaansaamiseksi, jotta mahdollistetaan asuinrakentaminen kylässä.

Koulutoiminta päättyi Alpuassa vuonna 2011, minkä jälkeen heti perustettiin Alpuan Kehitys ry koulukiinteistön ostoa varten. Kiinteistön ylläpito haluttiin pitää erillään muusta kylätoiminnasta. Kiinteistön ylläpidon tulonlähteitä ovat vuokraustoiminta, pitopalvelu, lahjoitukset, jäsen- ja liittymismaksut ja eri tapahtumat. Kylätalon vanhapuoli on kylätoiminnan käytössä: urheilusali, punttisali, pesutilat ja kirjasto. Ja uusi puoli opetus- ja päivähoitotoiminnan sekä keittiön käytössä. Uudella puolella on myös asunto, liikuntasali ja seurakunnan kerhotilat.

Kehitys ry on toteuttanut hanketta *Omavarainen energiayksikkö Alpuaan*. Saimme seikkaperäisen esittelyn Volter-laitteiston toiminnasta. Laitteistolla tuotetaan tarvittava lämpöenergia ja lisäksi omaan käyttöön sähköä. Laitteiston polttoaineena toimii hake ja ylijäämä sähkö ohjataan myyntiin Farmivirran kautta (Oulun Energia). Laitteiston käyttö on ympäristöystävällistä, tuo työtä kylälle ja tarvittavat polttoaineet saadaan kylältä. Hankkeen kokonaiskustannusarvio on ollut lähes 180 000 €, josta ELY-keskus on rahoittanut 60 %. Laitteisto itsessään toimi tarvittavana lainan vakuutena. Käyttökustannus on noin 15 000€/v. Laitteisto on ollut vuoden verran käytössä ja sitä on kehitetty lisää vuoden aikana. Tuottosuhde on noin 2/3 lämpöä ja 1/3 sähköä. Jatkohankkeena tullaan toteuttamaan hakkeen kuivatus- ja varastointirakennus. Hanke on herättänyt kiinnostusta ja tutustujia on ollut oppilaitoksista, energiahankkeista ja yrityksistä. Alpua valittiin Vuoden pohjoispohjalaiseksi kyläksi 2014 ja sen lisäksi on tullut muitakin tunnustuksia.

Palautetta retkestä kerättiin paluumatkalla. Saatu palaute oli pääosin hyvää. Kotikyliin aiotaan viedä terveisiä ja ideoita tapahtumien ohjelmista, rohkeutta, reittiasiaa, pitkän ajan tuottamat tulokset, toimitilojen hyödyntäminen palvelutiloina, uskoa omaan tekemiseen. Parastettavia asioita ovat energiavoimala, tiedotuskäytännöt, kylän historian hyödyntäminen, asenne, yhteisöllisyys, kyläsuunnitelman merkitys, kylän yritystoiminta. Muistion laati Ritva Sauvola 18.11.2014